

Nr 24

Justitieutskottets betänkande i anledning av motion angående förbättrad ersättning åt oskyldigt häktade.**Motionsyrkandet**

I motionen 1971:330 av herr Helén m. fl. (fp) yrkas — i den del, punkten 8 d) i hemställan, som behandlas i detta betänkande — att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär förslag till förbättrad ersättning åt häktade som frikänns från åtalet.

Gällande rätt

Enligt *lagen (1945:118) om ersättning i vissa fall åt oskyldigt häktade eller dömda m. fl.* utgår efter prövning av domstol under vissa betingelser skadestånd av allmänna medel för förlust och lidande som vållats av frihetsinskränkningar på grund av beslut eller domar som sedermera ändrats eller upphävs. I fråga om bl. a. den som har häktats eller anhållits är det en förutsättning för skadestånd att frikännande dom har meddelats, åtalet nedlagts eller förundersökningen avslutats utan åtal. Rätt till ersättning föreligger inte om den som åtgärden avsett har försvårat utredningen eller själv uppsåtligen orsakat åtgärden eller om det i annat fall med hänsyn till omständigheterna inte är skäligt att ersättningen utgår. På grund av sistnämnda bestämmelse kan skadestånd vägras i vissa fall då anledning till misstanke alltjämt kvarstår mot den som blivit föremål för tvångsåtgärden.

Enligt *lagen* utgår ersättning för mistad arbetsförtjänst, för annat intrång i näring och för nödiga kostnader. Om synnerliga skäl är därtill, får ersättning utgå också för det lidande som intrånget i friheten medfört.

Motionsskälen

Motionärerna anser det självklart att den som frikänns från åtal både skall få sina rättegångskostnader ersatta och erhålla rimlig ersättning för den ekonomiska skada och det lidande som han tillfogats därigenom att han varit berövad friheten under utredningen. Bakom detta ställningstagande ligger motionärernas uppfattning att en misstänkt person antingen skall anses förvunnen till ansvar för en viss gärning och då underkastas påföljd av något slag eller frikännas från

gärningen och då sättas i samma situation som innan misstanken riktades mot honom; några mellanformer kan inte accepteras.

Rörande de fullständiga motionsskälén hänvisas till motionen, s. 12 f.

Utredningen rörande ersättning för oriktiga frihetsberövanden

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande i december 1969 har chefen för justitiedepartementet tillkallat en sakkunnig för översyn av lagstiftningen om ersättning med anledning av oriktiga frihetsberövanden. I utredningsdirektiven uttalas bl. a. följande.

1945 års lag om ersättning åt oskyldigt häktade eller dömda m. fl. bör upphävas och ersättas av en ny lag som reglerar frågor om ersättning vid alla former av oriktiga frihetsberövanden eller andra frihetsinskränkande åtgärder. Huvudregeln i den nya lagen bör vara att den som oförskyllt har blivit berövad eller lidit inskränkningar i sin personliga frihet genom ett ingripande från samhällets sida, vilket sedermera visar sig ha varit ogrundat, skall ha rätt till ersättning av det allmänna. Ersättningsrätten bör i princip föreligga både när ingreppet har skett med anledning av misstanke om brott eller när det uteslutande haft karaktären av en social skyddsåtgärd. Att misstanke om brott kvarstår mot någon som häktats eller anhållits men sedan ej kunnat bindas vid brottet eller mot någon som undergått straff men därefter frikänts, bör som regel inte få inverka på rätten till gottgörelse.

Vid utformningen av ett nytt system måste givetvis göras vissa begränsningar i ersättningsrätten. Uppenbart är att den skadelidandes egen medverkan skall beaktas som grund för jämkning av ersättningen enligt allmänna regler om verkan av medvållande. I princip bör den skadelidande kunna få full gottgörelse för direkta utgifter och kostnader som ingreppet har föranlett. Men när det gäller förmögenhetsförluster i form av förlorad arbetsinkomst eller utebliven vinst i näringsverksamhet och liknande kan det finnas anledning att överväga särskilda begränsningar, som t. ex. att endast inkomst intill viss nivå beaktas och att utebliven vinst ersätts efter särskild skälighetsprövning. Frågor av delvis liknande art aktualiseras i den pågående utredningen inom skadeståndskommittén angående ersättning med anledning av personskada. Utredningsmannen bör i dessa hänseenden samråda med kommittén.

Utskottet har inhämtat att utredningen beräknas vara avslutad under år 1972.

Utskottet

I motionen 1971:330 yrkas, såvitt den behandlas i detta betänkande, att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär förslag till förbättrad ersättning åt häktade som frikänns från åtal.

Regler om ersättning av allmänna medel för förlust och lidande som vållats genom ogrundade frihetsberövanden ges för närvarande i 1945 års lag om ersättning i vissa fall åt oskyldigt häktade eller dömda m. fl. Som närmare framgår av redogörelsen ovan utreds sedan början

av år 1970 frågan om upphävande av nämnda lag och om införande av ändrade, mer generösa regler för ersättning i anledning av oriktiga frihetsberövanden. Utredningen beräknas vara avslutad under år 1972.

Med hänsyn till det anförda saknas enligt utskottets mening anledning till någon riksdagens åtgärd till följd av motionsyrkandet.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1971:330 såvitt nu är i fråga.

Sockholm den 30 november 1971

På justitieutskottets vägnar

ASTRID KRISTENSSON

Närvarande: fru Kristensson (m), fröken Bergegren (s), fröken Mattson (s), herrar Ernulf (fp), Larfors (s), Johansson i Växjö (c), Jönsson i Malmö (s), Westberg i Ljusdal (fp), Nygren (s), fru Hjelm-Wallén (s), herr Polstam (c), fru Nordlander (vpk), herrar Alf Pettersson i Malmö (s) och Stjernström (c).

